
4. OLVASÓSZOLGÁLAT ÉS TÁJÉKOZTATÁS

A COVID járványhelyzet miatt korábban bevezetett korlátozásokat 2022. március 7-étől szüntette meg a könyvtár. Ezt követően a központi olvasóteremben a 2021. végi nyitvatartási rend volt érvényben (hétfőtől péntekig 9-től 19 óráig, szombaton 9-től 17 óráig); november 1-jétől azonban az energia- és rezsidíjak jelentős emelkedése miatt szombatonként már zárva volt a központi olvasóterem. Júniustól a kölcsönzési jogú PhD-hallgatókat automatikus e-mail-ben értesítjük az 1-2 napon belül lejáráó kölcsönzéseikről. A nyári szünet ebben az évben mindössze 4 hét volt, a könyvtár az év során összesen 271 napig volt látogatható. A nyári szünet után, augusztus 8-án indítottunk el egy új kényelmi szolgáltatást, az előzetes online regisztrációt: az online katalógusba integrált űrlap kitöltésével a beiratkozni kívánók előre megadhatják személyi adataikat, ami megkönnyíti az ügyintézés az első személyes látogatáskor. Könyvtárunk októberben csatlakozott a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Budai Campusának *Borostyán élőhely kutatás* közösségi tudományos projektjéhez, a projekt ismertetése és népszerűsítése a Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztály munkatársainak feladata. Decemberben *Ajándékozzon olvasójegyet az Akadémiai Könyvtárba!* akciónkkal a karácsonyi ajándékozáshoz kívántunk ötletet adni, és egyúttal a könyvtárat népszerűsíteni.

4.1. OLVASÓFORGALOM, KÖLCSÖNZÉS

2022 márciusától a járványhelyzet enyhülésével lassan emelkedésnek indult a személyes könyvtárhasználat: a statisztika szerény növekedést mutat, de nem éri el a két évvel korábbi szintet. Nőtt az újonnan (vagy több év után újra) beiratkozók száma, de sokan csak egy napra vagy öt alkalomra érvényes olvasójegyet váltottak.

2022-ben a könyvtár regisztrált használóinak száma 1910 (2021-ben 1827, 2020-ban 2349), közülük a könyvtárat aktívan használta 1478 fő (2021-ben 1458, 2020-ban 1607). Az év során 594 új beiratkozót regisztráltunk (2021-ben 376, 2020-ban 297 főt), 108 napi olvasójegyet (2021: 37 db) és 105 öt alkalomra szóló látogatójegyet (2021: 64 db) állítottunk ki. Változatlan árak mellett a beiratkozási díjából származó éves nettó bevétel 1 664 000 Ft volt (2021-ben 1 315 000 Ft). Olvasóink 45%-a a 30 és 54 év közötti korosztályba tartozik, vagyis ez évben is a PhD képzésben résztvevők és az aktív korú minősített kutatók látogatták leginkább a könyvtárat. Jelentős a 18–29 évesek és a 65 év feletti aránya (21–21%), az 55–65 év közöttiek 13%-ot tesznek ki.

A központi olvasótermet olvasóink 9446 alkalommal vették igénybe (2021-ben 5178, a COVID-járvány megelőző, 2019-es évben 12 627 alkalom). Az ALEPH kölcsönzési moduljának statisztikája szerint 6231 kötet könyvet kölcsönöztek otthoni használatra (2021-ben 5025 db), hosszabbítások nélkül 4089 db. Ahelyben kölcsönzések száma (raktári kérés olvasótermi használatra) a könyvolvasóban és a folyóíratban 51 257 volt (2021-ben 33 734); ebből: 13 862 kötet könyv (hosszabbítások nélkül 5329), 37 314 kötet folyóírat, 15 db CD/DVD, 56 db mikrofilm, és 10 kötet a Lukács Archivum állományából. A szabadpolcon elhelyezett dokumentumokat becslésen alapuló statisztikánk szerint kb. 12 600 alkalommal vették kézbe.

A törzsgyűjteménybe tartozó könyvekre összesen 8940 olvasói raktári kérést, illetve előjegyzést regisztrált az ALEPH kölcsönzési modulja.

A regisztrált olvasók tudományos fokozat és foglalkozás szerinti megoszlása 2022-ben

MTA rendes és levelező tagja	2%
Egyetemi tanár, tudományok doktora, kandidátus, PhD	35%
Egyetemi oktató	3%
Tudományos kutató, PhD hallgató	15%
Nem főfoglalkozású kutató	19%
Egyetemi hallgató	22%
Egyéb	4%

A használói csoportok megoszlása a látogatási alkalmak száma szerint

	Könyvolvasó	Folyóirat-olvasó
MTA rendes és levelező tagja	1%	1%
Egyetemi tanár, tudományok doktora, kandidátus, PhD	57%	30%
Egyetemi oktató	2%	29%
Tudományos kutató, PhD hallgató	10%	6%
Nem főfoglalkozású kutató	20%	32%
Egyetemi hallgató	6%	2%
Egyéb	3%	0%

A folyóirat-állomány használatának megoszlása tudományterületek szerint (%)

Szakterület (ETO)	Használat (%)
0 – általános művek	5,3%
1/2 – filozófia, pszichológia, vallás	1,5%
3 – társadalomtudomány	34,0%
5 – természettudomány	14,6%
6 – alkalmazott tudomány	23,5%
7 – művészetek	2,9%
80 – nyelvtudomány	3,9%
82 – irodalomtudomány	7,5%
9 – földrajztudomány, régészet, történettudomány	6,8%

A törzsgyűjteménybe tartozó könyvek kölcsönzési forgalma (db) az elmúlt 3 évben

	2020 (hosszabbításokkal)	2020 (hosszabbítások nélkül)	2021 (hosszabbításokkal)	2021 (hosszabbítások nélkül)	2022 (hosszabbításokkal)	2022 (hosszabbítások nélkül)
olvasótermi kölcsönzés	15 567	5135	9542	4135	13 862	5329
kölcsönzés otthonra	6561	4428	5025	3649	6220	4089

A *Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményében* 339 olvasó 893 alkalommal 33 192 db dokumentumot használt.

A *Keleti Gyűjtemény* olvasótermét olvasóink 672 alkalommal vették igénybe és 6315 könyvet, folyóiratot, illetve kéziratot tanulmányoztak, 286 művet kölcsönöztek. A Keletit érintő könyvtárközi kéréseket változatlanul a központi olvasószolgálat intézte, ebben bizonyos esetekben nem a dokumentumot továbbítjuk, hanem helyben szkennelünk.

4.2. TÁJÉKOZTATÁS

A Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztályon a személyes tájékoztatás mellett egyre nagyobb arányú a telefonon és e-mail-ben történő információszolgáltatás. 2022-ben több mint 500 telefonhívásra válaszoltunk, a három szolgáltatási e-mail címünkről (mtak@ / folyoirat@ / konyvtarkoz@) mintegy 3000 levelet küldtünk.

Szintén az osztály építi az MTMT adatbázisában a 2010 előtt elhunyt akadémikusok bibliográfiáját (MTMT központi kezelésű szerzők – „Akadémikus Bibliográfia” intézmény). 2022-ben (részben távmunkában) összesen 3617 rekordot rögzítettek (ebből 3651 az intézményhez rendelt, 3493 a nyilvánossá tett tétel); 8 szerző tudományos publikációinak bibliográfiája vált teljessé.

Ez év szeptemberében is megrendezésre került az ELTE Könyvtári Nap, ahol bemutattuk könyvtárunkat, árusítottuk kiajánlásból visszamaradt duplum köteteket és kedvezményes beiratkozási lehetőséget kínáltunk az egyetemi hallgatóknak.

Az olvasóteremben elhelyezett és közvetlenül kölcsönözhető friss szakirodalmi monográfiákhoz az év során 627 kötetet válogattunk; a jelenlegi állomány 2782 kötet. Áprilistól az új hazai kiadványokról is készítünk ajánló listát, amit a külföldi szerzeményekhez hasonlóan a honlapon és hírlevelünkben teszünk közzé; 2022-ben magyar könyvekről 5, külföldiekről 10 ajánló listát készítettünk.

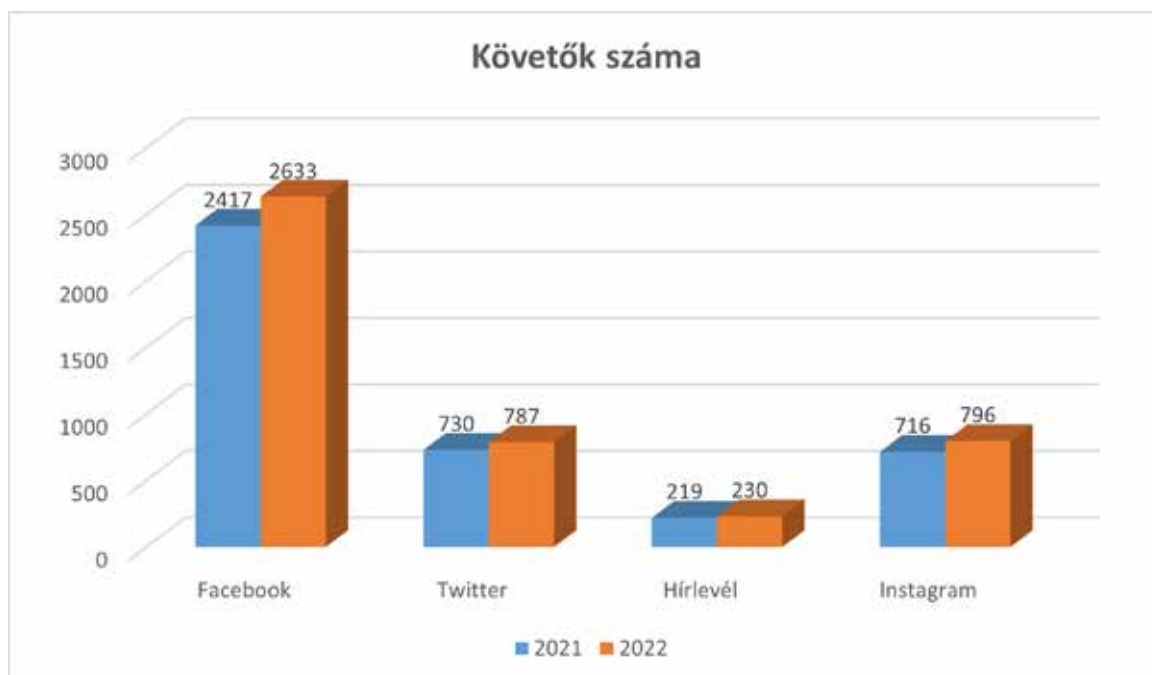
A Gyűjteményszervezési Osztály közvetítésével olvasóink ebben az évben a következő online forrásokat próbálhatták ki 1-2 hónapos próbaidőszak alatt: Supplementum Epigraphicum Online, Typotex Kiadó e-könyvei, Bibliography of Asian Studies, ArtStore, Gale Research Complete, EBSCO Academic Search Ultimate.

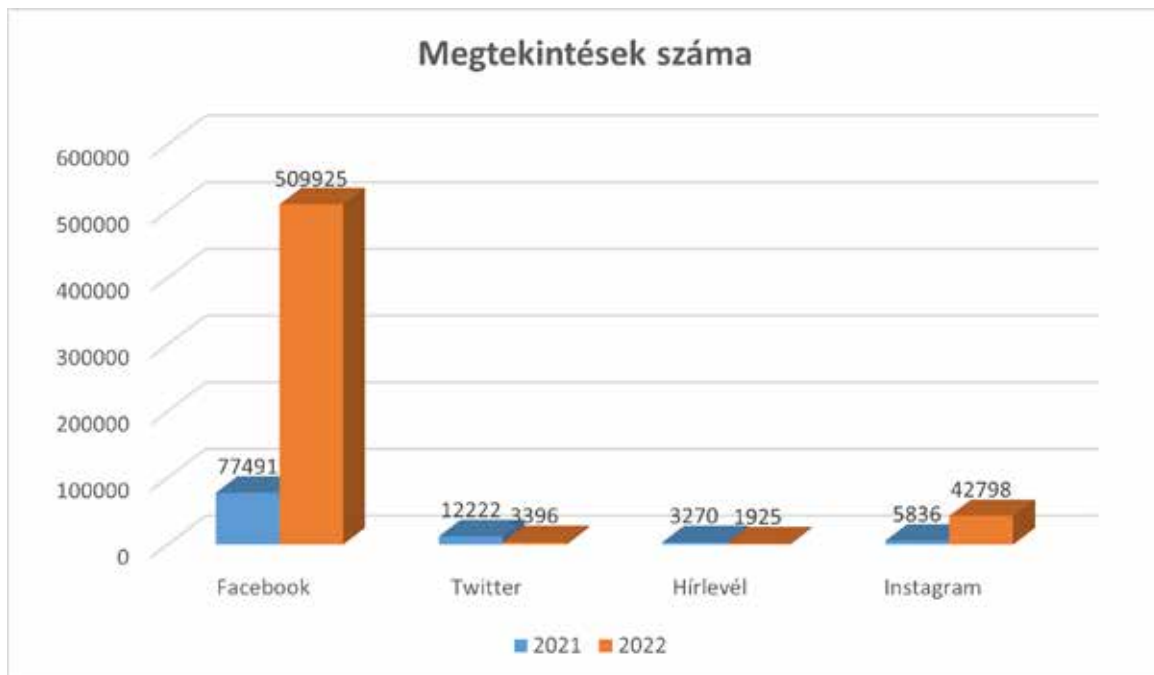
Hírlevelünknek 230 feliratkozott (email vagy blogkövetés) követője volt 2022 végén, ennél jóval többen (1140 látogató) látták a bejegyzéseket, hiszen a hírlevél szabadon hozzáférhető blogként üzemel. A megtekintések száma így összesen 1925 volt az év során megosztott 29 bejegyzésre. (Fontos tudni, hogy maga a hírlevél csak egy alap platform, ami a Facebook oldalunkra és a Twitter feedünkbe szórja a híreket, tehát, mivel a felhasználók többsége a közösségi oldalak felől látja ezeket a bejegyzéseket, a ténylegesen elért felhasználók száma ennek többszöröse.)

Facebook oldalunkat az év végén 2633-an követték (+9% tavaly óta), a megosztott bejegyzések (400 db) összesen 509 925 megtekintést kaptak. 114 206 ember látta összesen a bejegyzéseket, ami 49%-os emelkedés a tavalyihoz képest. A legnépszerűbb bejegyzés a Facebookon 12 209 megtekintést kapott. Fizetett hirdetésként megjelent bejegyzésünkre további 9.269 ember volt kíváncsi, 15 068 megjelenítéssel. A Twitteren 787 követőnk volt az év végén, a 28 bejegyzést 3396 alkalommal tekintették meg.

Instagram oldalunknak 2022 végére 796 követője lett, ami 10%-os emelkedést jelent 2021-hez képest. 2022-ben összesen 361 figyelemfelhívó képes bejegyzést helyeztünk el itt, melyek összes megtekintettsége ezen a platformon 42 798. A legnépszerűbb bejegyzés az Instagramon 9269 megtekintést kapott. 6196 ember látta összesen a bejegyzéseket, ami 9%-os emelkedés 2021-hez képest.

A Minerva – online könyvtáros oldal megtekintéseinek száma 2022-ben 1869, a látogatók száma 994 fő, ami 45%-kal több, mint az előző évben volt. A Minerva oldaláról is elérhető YouTube csatornánkra feltöltött helpvideókat (adatbázisok távoli elérése és eduID használata) összesen 1024-szer tekintették meg, 40 óra megtekintési időt produkálva.

A Keleti Gyűjtemény munkatársai személyesen, telefonon, hagyományos és elektronikus levélben 1444 alkalommal adtak tájékoztatást az olvasóknak és a hozzájuk forduló hazai és külföldi érdeklődőknek.

A Keleti Gyűjtemény továbbra is rendszeresen, tematikus bontásban, a honlapon teszi közzé új beszerzésű külföldi könyveit.

4.3 HASZNÁLÓKÉPZÉS, OKTATÁS

A Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztály 2022-ben 15 látogatói csoportot fogadott, összesen 239 főt. 6 egyetemi hallgatókból álló csoport a könyvtár szolgáltatásairól, használatáról tájékozódott; a KutDiák mozgalom és a „Diákok az Akadémián” program résztvevői (3 csoport), valamint a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium diákjai a Könyvtár kincseit ismerhették meg. A „Könyvtár ami összeköt” program és a Könyvtárostánárok Egyesülete rendezvényének könyvtáros résztvevői, valamint az MTA LGK munkatársai szakmai látogatásra jöttek.

4.4 KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉS

2022-ben mintegy 170 hazai könyvtárral álltunk könyvtárközi kapcsolatban, és külföldi könyvtáraknak is szolgáltatunk dokumentumokat (13 esetben közvetlenül, elektronikus formában, közel 20 alkalommal eredetiben, az Országos Széchényi Könyvtár közvetítésével). A hozzánk beérkezett kérések száma 655 volt, ebből 469 kérés könyvekre, 186 folyóiratokra vonatkozott; a kérésekből 578 érkezett az ODR portálon. Ezek 95%-át, azaz 622 db-ot teljesítettünk: 357 dokumentumot eredetiben kölcsönöztünk, 265-öt elektronikus formában szolgáltatunk, közülük 38-at nálunk elérhető online forrásból letöltve;

a szkennelt oldalak száma 5819 volt (2021-ben 6661). Az online adatbázisok mind szélesebb körben érhetőek el, valószínűleg ez az oka, hogy a folyóirat kérések száma jelentősen csökkent, a 2021. évnek kb. 55%-a. Az EMMI 2022-re 3 000 000 Ft ODR támogatást ítélt meg a könyvtárnak, azonban az év végéig ez nem érkezett meg.

Olvasóink számára ez évben 755 könyvtárközi kérést indítottunk (2021-ben 799-et). A belföldi kéréseket lehetőség szerint az ODR portálon intéztük (544 db), néhány múzeumi, intézeti könyvtárral e-mail-ben tartottuk a kapcsolatot, a külföldre irányuló kéréseket (188 db) pedig az OSZK online felületén indítottuk. A kérések 95%-a teljesült: 590 dokumentumot eredetiben kaptunk kölcsön, 127 elektronikus formában, 4 fénymásolatban érkezett. A teljesült kérésekből 175-öt külföldi gyűjtemények küldtek el számunkra; a nemzetközi kölcsönzést 43 olvasó vette igénybe. Évi 3 kötet erejéig továbbra is fenntartottuk az 50%-os kedvezményes külföldi kölcsönzés lehetőségét; 71 db ilyen kérés volt, ez a könyvtárnak 165 400 Ft költséget jelentett.

A könyvtárközi kölcsönzés statisztikai adatai 2022-ben (dokumentumok, db)

Kérés	Szám	Teljesítés	Eredeti	Nyomtatott	Elektronikus
beérkezett	655	adott	357	0	265
küldött	755	kapott	590	4	127

A könyvtárközi kölcsönzés alakulása az elmúlt öt évben (teljesült kérések)

Kérés	2018	2019	2020	2021	2022
saját olvasóinknak érkezett	810	817	564	769	721
más könyvtáraknak szolgáltatott	1032	972	936	808	622

4.5 RAKTÁROZÁS, ÁLLOMÁNYELLENŐRZÉS

2022-ben az Olvasószolgálat 12.950 kötet könyvet vett át raktározásra a Gyűjteményszervezési Osztálytól, törlésre jelöltünk 2, olvasó által elvesztett könyvet, valamint több elavult dokumentumot.

Arany János utcai raktárunkban befejeződött a könyvek visszamenőleges vonalkódosítása, kivéve a 905.000–920.000 számtartományt. Egy munkatársunk vonalkóddal látta el a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye segédkönyvtárának könyveit, a későbbi revízió megkönnyítésére. A nyári szünet alatt külső raktárba költöztettük a KC-107.000 raktári számmal kezdődő könyvállományt, amely folyamatosan gyarapodik. Az Arany János utcában dolgozó raktárosok feladata a napi kiszolgálás mellett az új könyvek tartalomjegyzékének szkennelése és a fájlok bibliográfiai rekordhoz kapcsolása, ezt 11 700 kötetnél végezték el. Munkájuk része a Budapesten belüli könyvtárközi kérések kézbesítése, esetenként az ajándékba vagy hagyatékként kapott kiadványok szállítása, továbbá a beérkező új dokumentumok állománybélyegzővel történő ellátása.

Folytatódott és 2023 elején befejeződik az akadémiai kiadású folyóiratok másodpéldányainak (TA-raktári jelzettel) külső raktárba szállítása. Végéhez közeledik a belső raktári folyóiratok (Fsz. és Mfsz.) felmérése, és megkezdődött a ritkábban használt címek külső raktárba költöztetése, így 2023-ban már le tudunk bonyolítani a belső raktári szintek között egy nagyobb átrendezést.

A törökbálinti raktárból az éves forgalom olvasói, illetve könyvtárosi kérésekre kb. 7050 könyvtári, illetve levéltári egység volt (2021-ben kb. 5500). Ezek megoszlása gyűjteményenként: az Olvasószolgálatra 2962 db könyv és 85 db mikrofilm, a Folyóirat-olvasóba 966 kötet folyóirat, a Keleti Gyűjteménybe 2096 db könyv és folyóirat, a Kézirattárba 33 db disszertáció, a Levéltárba mintegy 400 levéltári doboz és 500 levéltári dosszié. Emellett a raktárosok rendszeresen küldtek be könyveket és folyóiratokat feldolgozásra, rekatalogizálásra (hagyatékok, ajándékok, továbbá a müncheni katalogizálású Theológia és Magyar Történelem szak anyaga), összesen kb. 6900 kötetet; ezek a dokumentumok a feldolgozást követően szinte teljes egészében visszakerültek a külső raktárba. Ez évben nagy mennyiségű főlépéldány folyóiratot vettünk át a CEU és az ELTE Könyvtárától, ezeket is külső raktárunkban tároljuk és készítjük elő feldolgozásra. A 800-ezres raktári számtartományba tartozó könyvek közül az év során kb. 15 000 kötetet szereltünk fel vonalkóddal.

Az év elején befejeztük a Keleti Gyűjtemény Csoma-gyűjteményének kiköltöztetését (kb. 2000 kötet), decemberben pedig ugyaninnen a folyóiratokat szállítottuk ki Törökbálintra, az MTA székházának 2023-ban kezdődő felújítása miatt. Augusztusban a Ráday Könyvtár állománya egy részét kiköltöztette törökbálinti raktárunkból, azonban kivitelezési hiányosságok miatt az anyag nagyobb részét továbbra is nálunk tárolják.

A külső raktárban a legnagyobb feladat a Nemzeti Casino állományának betélapokkal történő ellátása és átrakodása volt a fertőtlenítés utáni új, végleges és biztonságos helyére (kb. 6000 kötet). Ugyancsak itt mintegy 7500, Aleph-ben nem szereplő jelzet ellenőrzését végezték el a 200.000–289.999-es számtartományban.

Keleti Gyűjtemény

Ettől az évtől kezdődően a fszt. 31-ben lévő raktárunkat a beérkező feldolgozásra váró anyag, illetve az átvett hagyatékok, ajándékok tárolására használjuk. Ott helyeztük el a 2022-ben beérkezett két nagy hagyatékot is.

Az év folyamán megtörtént a török és az arab kéziratok, valamint a Kaufmann-gyűjtemény állományrevíziója. A soron kívüli ellenőrzést minden esetben kurátori átadás-átvétel indokolta.

A 3. emeleti raktárunkat a székház rekonstrukció megindulása miatt 2023. március végéig ki kell üríteni, és a közel 650 pfm anyagot Törökbálintra szállítani. Novemberben megkezdtük az előkészítési munkákat, a folyóiratok decemberben kikerültek a raktárból.

4.6 ÁLLOMÁNYVÉDELEM, KÖTÉSNET

Szeptembertől a Pre-Con Kft. folytatta és novemberre be is fejezte a Nemzeti Casino állományának fertőtlenítését, a teljes gyűjteményt a TB4 raktárterületre, egy e célra kialakított, külön klímával ellátott helyiségben helyezték el. A gyűjtemény minden kötetéhez külön jelölőcédulák készültek, ezeket (kb. 7000 db) a raktárosok helyezték be.

A Tájékoztatói és Olvasószolgálati Osztály gondozásába tartozó könyvekből 2022-ben 146 darab kötetelésre volt lehetőség, 814 000 Ft értékben, a megbízást ez évben is a Medveczky Könyvkötészet kapta.

Raktárainkban az átrendezések, költöztetések során mind a kiadványokat, mind a polcokat takarítjuk. Valamennyi raktárunkban rendszeresen mérjük a levegő hőmérsékletét és páratartalmát; ez utóbbi értéke belső raktárainkban általában 40 és 50% között változik, a külső raktárban ősztől tavaszig kb. 30%, nyáron 60% körül van.

A tárgyévben állományba vett könyvekbe és szabadpolcra kerülő folyóiratfüzetekbe került kb. 17 810 db RFID tag. A könyvtárnak novemberben volt lehetősége további tágak vásárlására; az év során összesen kb. 15 400 db, 2018 előtt beszerzett könyvet szereltünk fel ezekkel.

Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye

Czagány Zsuzsa, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézete Régi Zenetörténeti Osztály osztályvezetője segítségével restauráltattuk a T 261 jelzetű töredékünket. Az MTA KIK részéről költség nem merült fel.

A MórícZ Zsigmond-gyűjteményt (Ms 5025/1–256) új, savmentes borítékokba raktuk át (borítékok cseréje, címkéinek megírása, a levelek műanyagtasakokból való kivétele, újabb nejlon tasakokba helyezése).

Lezártuk a 208111/00013-as számú NKA pályázatot (Egyedi dokumentumok restaurálása, állományvédelmi munkák megvalósítása a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye valamint a Keleti Gyűjtemény részére). A FoKa art a restaurálási munkát kiváló minőségben elvégezte.

A „Boros pince” 26 rekesznyí feldolgozatlan anyagát átadtuk fertőtlenítésre a Pre-Con Kft.-nek. A letisztított kéziratokat nem a „Boros pincébe” vittük vissza, hanem a 2. emeleti száraz raktárunkban helyezték el.

Keleti Gyűjtemény

NKA Közgyűjteményi Kollégiuma, 2021-ben kiírt, altéma kódszáma: 208111/9 pályázat keretében 500 000 Ft értékben FOKA Art. Bt. egy török és két mongol kéziratunkat restaurálta.

4.7 REPROGRÁFIAI SZOLGÁLTATÁSOK

A Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztályon a feltölthető másolókarttyákra olvasóink 73 000 Ft-ot fizettek be (a karttyákkal fénymásolásra, nyomtatásra és ingyenes szkennelésre van lehetőség két készüléken); emellett egy *Zeutschel zeta* típusú szkennert is a látogatók rendelkezésére áll. A készpénzzel működő fénymásolón olvasóink kb. 2350 felvételt készítettek, ebből nettó 9200 Ft bevételünk volt. Augusztusban a készülék meghibásodott, a bérbeadó nem tudta javítani, így ősszel megszüntettük a szerződést.

Készpénzfizetés ellenében a folyóirat-pultnál van lehetőség nyomtatásra, ebből 32 000 Ft bevétel keletkezett. Ebben az évben 19 megrendelésre 241 fénymásolat, és 11 megrendelésre 694 szkennelt felvétel készült, összesen nettó 69 000 Ft értékben.

Könyvtárunk kiadványainak értékesítéséből az Olvasószolgálat nettó bevétele 120 000 Ft volt.

Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye

Digitális felvételek száma: 14 329 db

Papíralapú másolatok száma: 2 520 db

A Debreceni Egyetem Debreczeni Attila vezette kutatócsoportja Batsányi János levelezése és versei kritikai kiadása keretében digitalizálta a Kézirattár Batsányival kapcsolatos dokumentumait.

Az Eötvös Collegium és a Kézirattár közötti megállapodás keretében digitalizáltuk Moravcsik Gyula hagyatékrészét.

Keleti Gyűjtemény

A Keleti Gyűjtemény helyben, olvasói kérésre végzett reprográfiai szolgáltatásaiból, illetve kéziratok és könyvek szkenneléséből és a Gyűjtemény által külföldre kiadott felhasználási engedélyekből 744 161 Ft bevétel folyt be a Könyvtár számlájára. Ez azonban csak a pénzbevételt jelenti, mert sok esetben – kiemelkedő külföldi szerzők, fontos kiadók esetében – a szokásos 1 tiszteletpéldányon kívül inkább általunk kiválasztott könyvek megküldését kértük az elkészítés, illetve az engedély ellentételezéseként.

Saját kiadvány értékesítése: 26 550 Ft

A Keleti Gyűjteményben állományvédelmi digitalizálás is folyik. Zeutschel könyvszkennereinken 2022. év folyamán raktárosunk egyéb feladatai (olvasói rendelések, saját projektek) mellett, legnagyobb számban keleti kéziratok, Goldziher kéziratok, illetve a héber régi könyves állomány digitalizálását végezte, összesen 183 978 felvételt készített.

Ezzel párhuzamosan a Digitalizáló Műhelyben is folyt szkennelés, ott eddig elsősorban a méretük miatt más gépi háttérrel igénylő kéziratok darabok készültek, ebben az évben pedig Kaufmann régi könyves projekthez készültek nagy számban felvételek: összesen 364 kötet, 81 327 felvétel.

Összesítve a Keleti Gyűjtemény kéziratok illetve nyomtatott állományából 265305 felvétel készült.

4.8 ELEKTRONIKUS TARTALOMSZOLGÁLTATÁS, INFORMATIKA

4.8.1 RENDSZERFEJLESZTÉS

Megkezdtuk a felkészülést egy új típusú **könyvtári platform** implementációjára. Tanulmányoztuk több ilyen termék dokumentációját, az Aleph-ből különböző kitöltéseket készítettünk és ellenőrzéseket végeztünk az átállás előkészítéseként elvégzendő adattisztítás volumenének felmérése miatt. 2022 októberében személyesen találkoztunk a prágai Károly Egyetem könyvtárának munkatársaival, akik részletesen beszámoltak az ott – a közelmúltban – lezajlott ALMA-átállás tapasztalatairól.

Elvégeztük a Károly Egyetem könyvtári adatbázisa (ALMA) **Z39.50** protokollon való elérésének konfigurációját.

Az Ex Libris és a Titkársági Informatika munkatársainak segítségével kezeltük az Aleph-szerveren váratlanul jelentkező **tárhely-problémát**.

4.8.2 KATALOGIZÁLÁS ÉS A SZOLGÁLTATÁS INFORMATIKAI TÁMOGATÁSA

Év közben folyamatos volt a feldolgozással kapcsolatos „**napi kérések**” kiszolgálása. Ehhez kapcsolódóan, többek között különböző leválogatásokat, legyűjtéseket csoportos javításokat végeztünk az adatbázisban, raktári ellenőrzéshez listákat állítottunk össze, új nyomtatási sablonokat készítettünk, felszólítólevelek és feldolgozási űrlapok formátumán módosítottunk, jogosultságokat változtattunk, statisztikai adatszolgáltatást nyújtottunk a többi osztály részére, több esetben végeztünk Aleph-kliens telepítést, illetve upgrade-et, valamint paraméter-táblák beállításain változtattunk.

Az év folyamán, több alkalommal is végeztünk csoportos javításokat és módosításokat a **különgyűjteményi** rekordállományban. Többek között a Stein-fotó gyűjteményhez kapcsolódó 1269 db BIB-rekordban BAS-kódot, 1268 példányrekordban gyűjteményi kódot cseréltünk, 8653 db DIS (disszertáció) rekordban egészítettük ki a raktári jelzetet a 'D-' előtaggal, Kaufmann-A, Kaufmann-B, valamint PERS példányrekordokban gyűjteményi kód és példánystátusz cserét végeztünk, 13 262 db BAS=GIL példányrekordban végeztünk csoportos módosítást (példánystátusz, gyűjtemény, statisztika mező).

Folyamatosan zajlott a BAS=MSS rekordok javítása együttműködve a Kézirattár munkatársával. Eddig mintegy 30 ezer rekord ellenőrzése/javítása történt meg csoportosan vagy online.

Elkészítettük a **Szántai-féle térképek** betöltéséhez szükséges konverziós táblát (HUNMARC-MARC21). Az OSZK-tól kapott 834 db rekordot, két részletben töltöttük be az adatbázisba. A betöltés után további, csoportos javításokat végeztünk a rekordokon.

Folytattuk a **Mikrofilm A-s**, rekordok javítását, példányrekordok létrehozását.

Folyamatosan végeztük a **REAL**-ba feltöltött rekordok (pl.: Akadémiai Kiadó, Stein-hagyaték) linkjeinek rögzítését Aleph-ben, a BIB-rekordok 856-os mezőjében.

Az osztályvezetők részére folyamatosan megküldtük a havi **leltári listát** és **katalogizáló statisztikát**. Az éves leltározás áttekintéséhez előzetes éves leltári listát készítettünk, amelyben meghatároztuk a duplum- illetve hiányzó leltárszámokat.

Az év folyamán 25 294 db BIB-rekordot küldtünk be **MOKKA**-ba. A beküldés után a BIB-rekordokban elvégeztük a szükséges módosításokat (MOK-mező aktualizálása).

2022-ben előkészítés és az osztályokkal történő egyeztetés után 945 869 db BIB-rekordot küldtünk be **WorldCat** nemzetközi katalógusba. A beküldés után - hétvégi rendszer-leállítás mellett - betettük a küldés dátumát és az OCLC-rendszerszámot a rekordokba.

A Gyűjteményszervezési Osztály útmutatásai alapján, Aleph-szervizek használatával elkészítettük az NC-állomány **bibliográfiáját** és **mutatóját**.

A téli szünetben **teljes indexelést** végeztük az adatbázisban.

Előkészítés után csoportos **példánygenerálást** végeztünk azokhoz a különgyűjteményi BIB-rekordokhoz, amelyekhez eddig nem kapcsolódott példányrekord. Össességében 2600 db példányrekord készült el ilyen módon. A BIB-rekordokban elvégeztük a szükséges módosításokat (9-es indikátor törlése a 852-es mezőben).

Elláttuk a **szünetekkel** (hosszú hétvégék, téli-, nyári szünet) kapcsolatos szakinformatikai feladatokat: az OPAC és a Primo-felületen tájékoztató szövegeket tettünk közé, távolítottunk el, módosítottuk vagy éppen teljesen letiltottuk a nyilvános előjegyzési lehetőséget, átütemeztük a raktári kéréseket legyűjtő szervizek futását, majd – nyitáskor – visszaállítottuk a kiinduló állapotot. Közreműködtünk az olvasói tájékoztató levelek kiküldésében.

Olvasószolgálati igény alapján Aleph-ben beállítottuk a **lejáratí figyelmeztető levelek** rendszeres, automatikus kiküldését a PhD-hallgatók részére.

Elkészítettük és beállítottuk az **online regisztrációhoz** és **virtuális olvasójegy** igényléshez szükséges űrlapokat a Web-Opac-on. Ezekhez kapcsolódóan új olvasói státust hoztunk létre a rendszerben, több, min 4600 olvasói rekordban végeztünk adat-átmozgatást.

4.8.3 KÖNYVTÁRI KERESŐRENDSZEREK (WEB-OPAC, PRIMO, SFX)

A 2021-es évhez képest jelentősen növekedtek az OPAC-unkra vonatkozó forgalmi adatok. Az adatokból kitűnik, hogy a növekedést elsősorban a könyvtári adatbázis Z39.50 protokollon történő lekérdezésének (használatának) nagyságrendi emelkedése okozta. Emellett növekedett a hosszabbítások és az előjegyzések száma is.

2022-ben a **Web-OPAC**-ban **188.011** tranzakciót indítottak külső IP-címekről ugyanezen szám belső IP-címekről **40 058** volt. Összesen **228 069** elérést regisztráltunk.

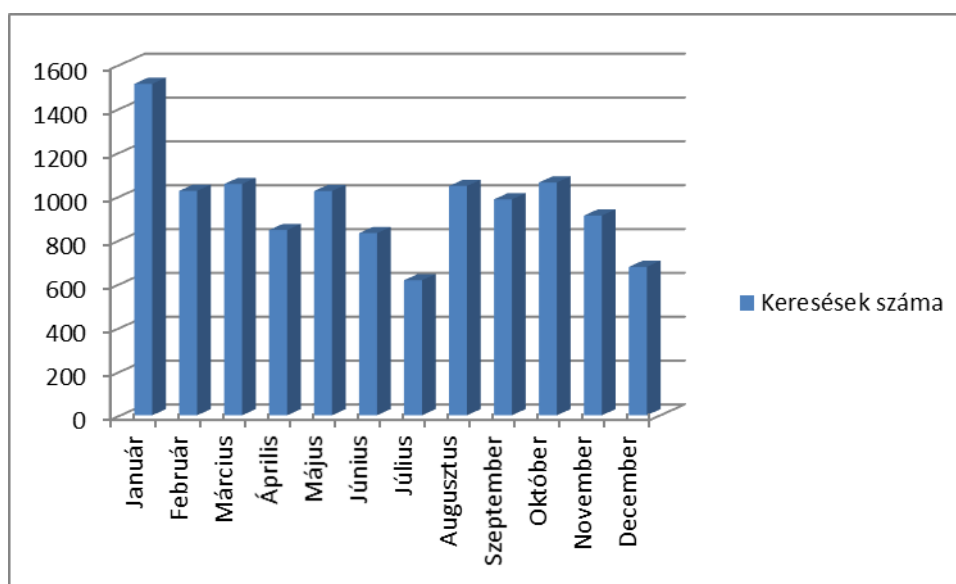
Művelet típus	Összes elérés	Belső elérés	Külső elérés
Több mezős keresés	243	25	218
Egyszerű keresés	11766	1292	10474
CCL keresés	1516	234	1282
Összetett keresés	8252	4474	3778
Több adatbázisban való keresés	92559	19714	72845
Szűkített keresés	522	46	476
Olvasójegyelem	2225	451	1774
Webopac segítség	115	9	106
Böngészés	26373	13558	12815
Z39.50 keresés	78581		78581
Mentés	5917	255	5662
Összesen	228069	40058	188011

Tranzakciók száma Web-Opac-ban művelet típusonként

Művelet típus	Tranzakció száma
Hosszabbítás	938
Előjegyzés (elérhető példányra)	28
Előjegyzés (elérhető címre)	5118
Összesen	6084

A kölcsönzési műveletek eloszlása Web-Opac-ban

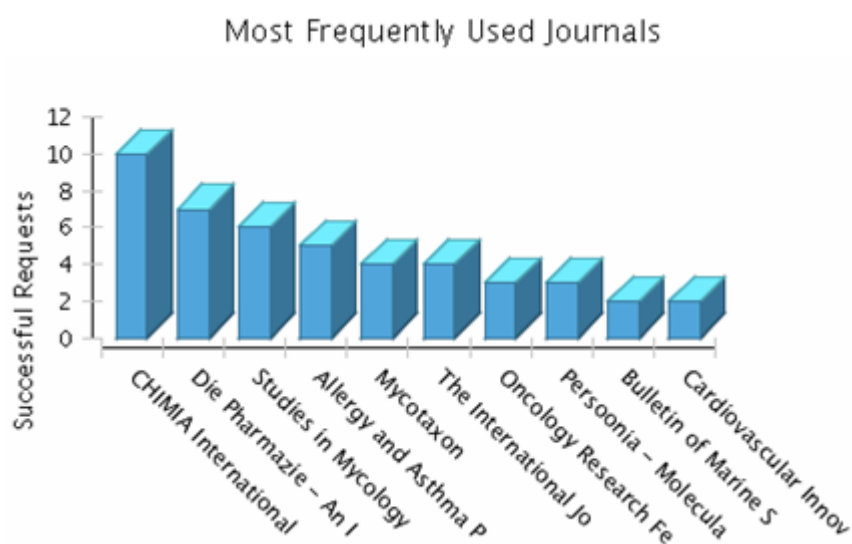
Az elmúlt évben is folyamatos volt a **Primo** felületén a hírblokk aktualizálása. Primo-ban a 2022-es évben **11 587** keresést regisztráltunk, ez enyhe emelkedést jelent a tavalyi év adatához képest.

Keresések száma 2022-ben a Primóban havi bontás szerint

Az SFX-rendszeren keresztül **112 721** db teljes szövegű folyóirat, illetve **82 081** teljes szövegű könyv érhető el. Az SFX-ben mérhető keresések száma **70 318** volt 2022-ben, amelyek döntő többsége könyvtáron kívüli megkeresés volt.

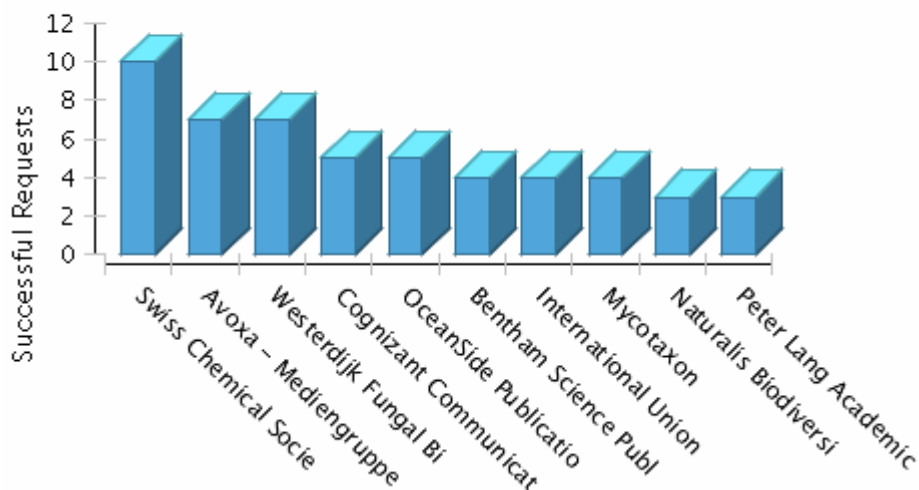
A 2022-es évben a három leggyakrabban használt folyóirat a sikeres kérések tekintetében a *CHIMIA International Journal for Chemistry* (10 kérés), *Die Pharmazie - An International Journal of Pharmaceutical Sciences* (7 kérés) és a *Studies in Mycology* (6 kérés) volt.

2022-ben leggyakrabban használt elektronikus folyóiratok SFX-ben

Kiadói vonatkozásban voltak *Swiss Chemical Society* (10 kérés), *Avoxa - Mediengruppe Deutscher Apotheker GmbH* (7), *Westerdijk Fungal Biodiversity Institute* (7) voltak a legnépszerűbbek 2022-ben.

Journal Publishers with the Greatest Number of Requests

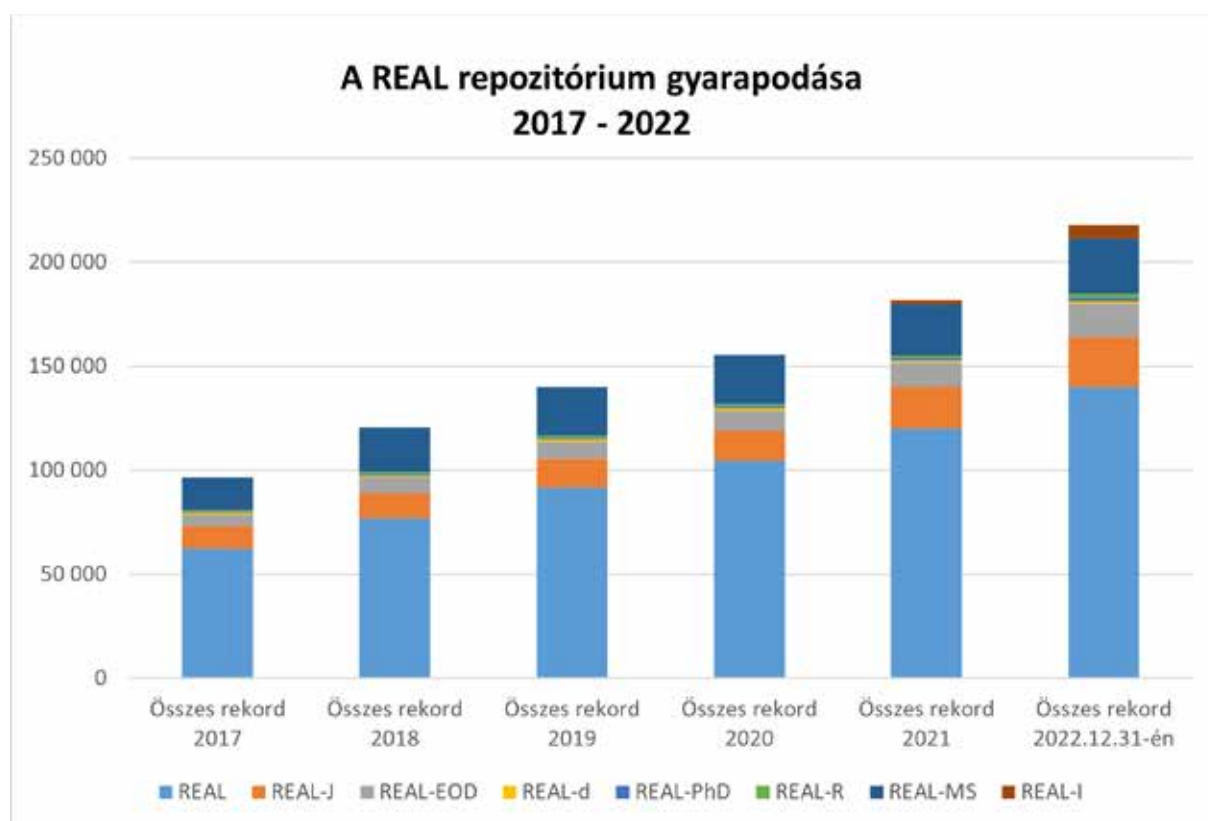
2022-ben legnépszerűbb kiadók SFX-ben

Az év folyamán folyamatos volt a rendszer karbantartásával összefüggő feladatok végrehajtása is: KB-update, statisztikai adatok frissítése, apache-logok törlése.

4.8.4 REAL REPOZITÓRIUM

Repozitóriumi gyűjteményeink tovább gyarapodtak a könyvtár digitalizálási projektjeinek, valamint a pályázati támogatások és a DOI regisztráció kapcsán egyre nagyobb számú partnerünknek köszönhetően. A REAL-MS gyűjteménybe bekerült Toldy Ferenc levéltárcája és a Régi Akadémiai Levéltár mikrofilmről digitalizált másolata, valamint az Akadémiai Levéltárban őrzött 1949–1958. évi elnökségi ülések iratanyaga. REAL-I képgyűjteményünk bővült Stein Aurél fotógyűjteményének mintegy 3600 darabjával, Thomas Ender tájképeinek másolataival, illetve akadémikus portrékkal. A REAL-EOD könyvgyűjtemény pedig mintegy 5000 az Akadémiai Kiadónál megjelent kötettel gyarapodott.

2022-ben 8187 regisztrált felhasználója volt a REAL-nak.

A repozitórium gyűjteményeinek gyarapodása 2022-ben

Repozitórium	2022-ben bekerült rekord (db)	Összes rekord	Leírás
REAL	19.836	139 997	A gyűjtemény a kutatók által beküldött tudományos közleményeket, az OTKA/NKFIH-hoz benyújtott kutatási jelentéseket, valamint a DOI regisztráció kapcsán beküldött fájlokat tartalmazza
REAL-J	3981	24 131	A gyűjtemény az MTA KIK digitalizálási projektjeiből, az MTA KFB által támogatott orgánumok beszoigáltatásából, és a DOI regisztráció kapcsán beküldött fájlokat tartalmazza
REAL-EOD	4520	15 842	A gyűjtemény az MTA KIK digitalizálási projektjeiből, az MTA KFB által támogatott orgánumok beszoigáltatásából származó fájlokat tartalmazza

Repozitórium	2022-ben bekerült rekord (db)	Összes rekord	Leírás
REAL-d	71	1303	A gyűjtemény az MTA doktora cím kapcsán létrejövő pályázati dokumentációt tartalmazza
REAL-PhD	645	1633	A gyűjtemény a KPA adatbázisba feltöltött, valamint az MTA KIK-kel együttműködési megállapodást kötött egyetemek/főiskolák által feltöltött doktori dolgozatokat tartalmazza
REAL-R	538	1904	A gyűjtemény az MTA KIK digitalizálási projektjeiből származó fájlokat tartalmazza
REAL-MS	1996	26 604	A gyűjtemény az MTA KIK digitalizálási projektjeiből származó fájlokat tartalmazza
REAL-I	4638	6508	Az MTA KIK-ben őrzött képdokumentumok gyűjteménye

4.8.5 DIGITALIZÁLÁS

A Digitalizáló műhelyben – a mindennapi állományvédelmi szkennelés és az olvasói megrendelések mellett – elkezdődött a Kaufmann-gyűjteményben őrzött könyvdokumentumok digitalizálása. Számos kiadótól kaptunk engedélyt a repozitóriumunkból hiányzó füzetek digitalizálására, így sok hiányos sort tudunk pótolni. Elkezdődött a mikrofilmtárunkban őrzött, G. Fábri Zsuzsa által készített akadémikusportrék digitalizálása is.

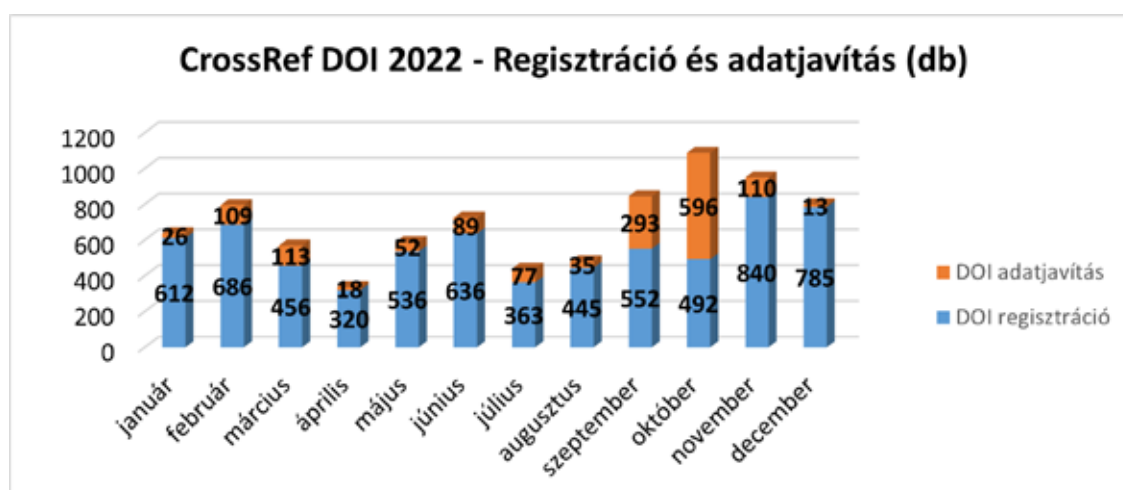
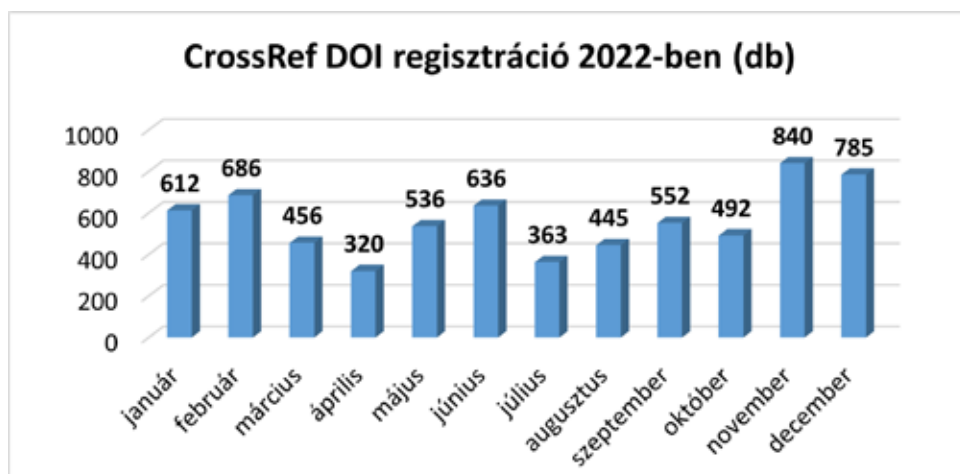
4.8.6 DOI-REGISZTRÁCIÓ

A DOI (digital object identifier) online tartalmak azonosítására szolgáló egyedi azonosító, melyet regisztrálunk folyóiratokhoz, könyvekhez, könyvfejezetekhez, PhD dolgozatokhoz és kutatási adatokhoz. Az MTA KIK két ügynökség segítségével kínálja a szolgáltatást: a DataCite és a CrossRef csatlakozott partnere.

CrossRef ügynökség

A CrossRefnél 162 kiadónak összesen 316 kiadványához biztosítunk DOI azonosítókat, ebből idén 46 kiadványhoz kötöttünk CrossRef DOI megállapodást. Az év folyamán 226 kiadványhoz 6723 DOI-t regisztráltunk. 43 ügyfél számára összesen 1531 DOI adatfrissítést (URL módosítás vagy egyéb adatjavítás)

végeztük el. 13 alkalommal kellett Primary/Alias DOI státuszt beállítanunk, mely az úgynevezett „rontott” DOI azonosítók korrigálását szolgálja. 2022-ben 85 alkalommal érkezett inaktív DOI jelzés.

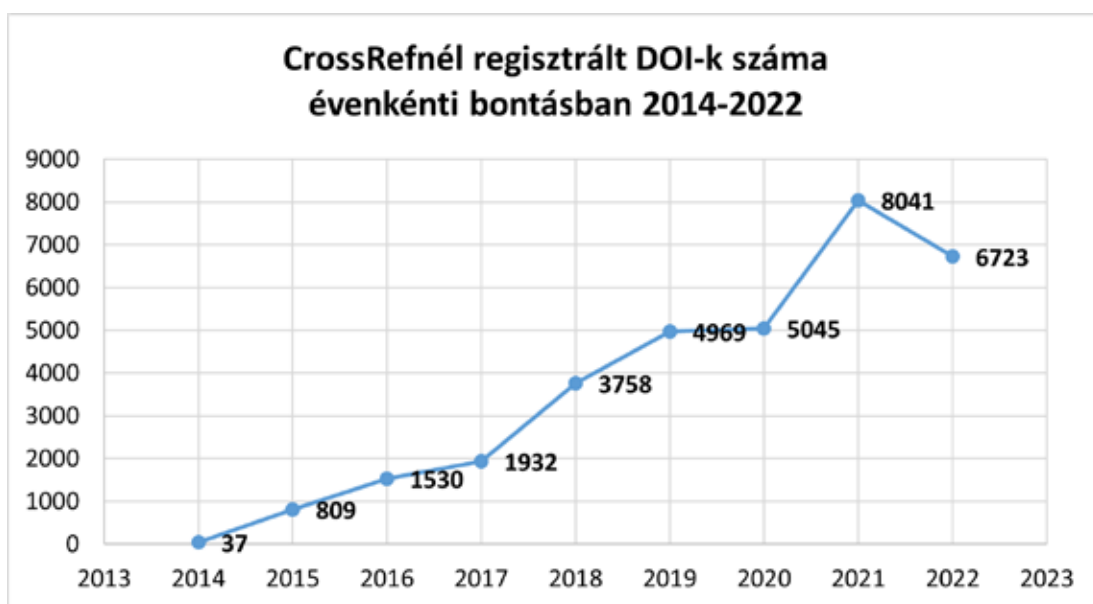

Annak érdekében, hogy tudományos kontextusban megfeleljünk a hivatkozás követelményeinek, a hivatkozott tartalomnak hosszú távon megtalálhatónak kell lennie a digitális világban. Egyre több kiadó felismerte ezt és alkalmazza a DOI-val való azonosítást.

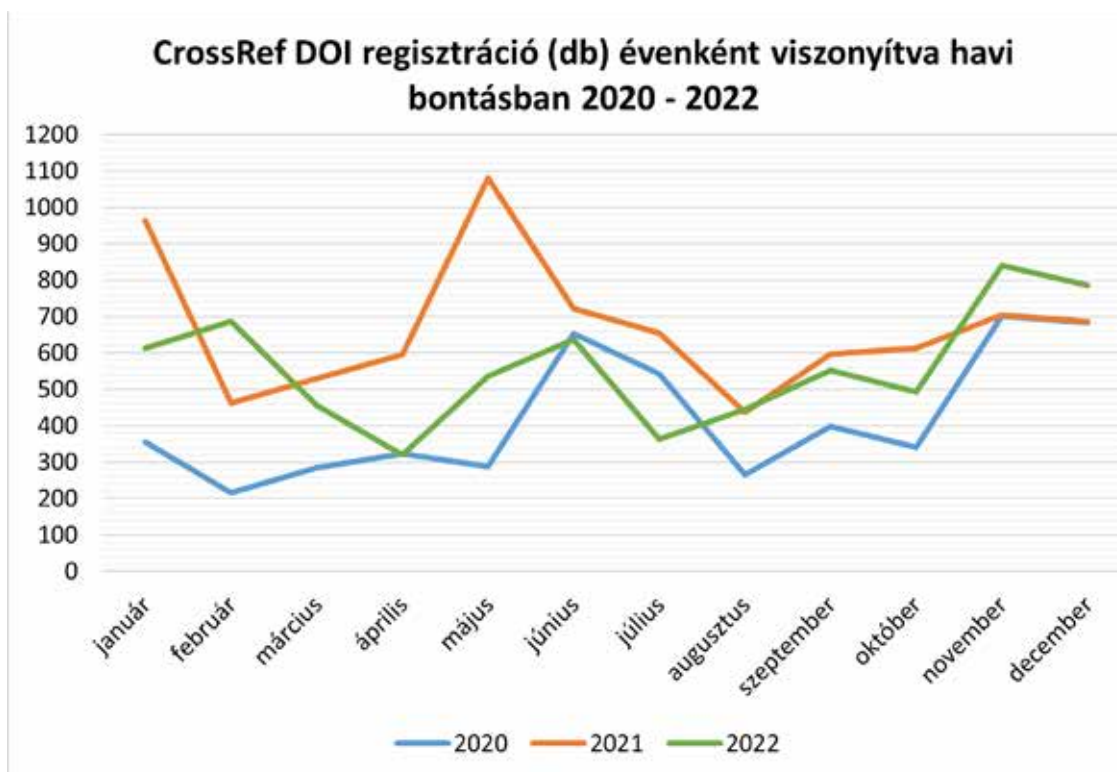
Év	CrossRef Partnerek (kiadványok) száma	Regisztrált DOI-k száma
2014	11	37
2015	49	809
2016	63	1530
2017	79	1932
2018	147	3758
2019	187	4969
2020	222	5045
2021	271	8041
2022	316	6723

2014 óta a CrossRef ügynökségnél összesen 32844 DOI-t regisztráltunk.

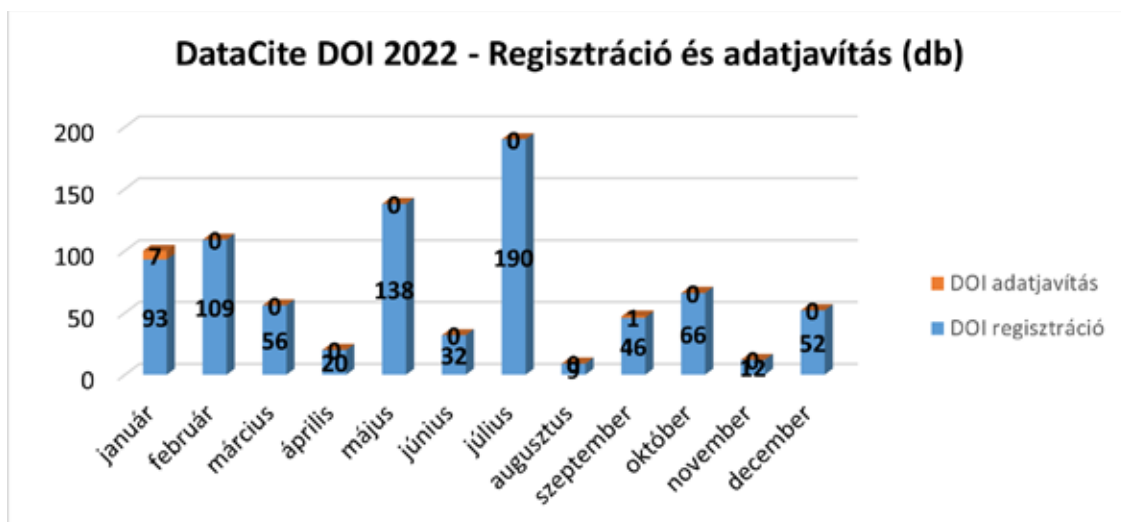
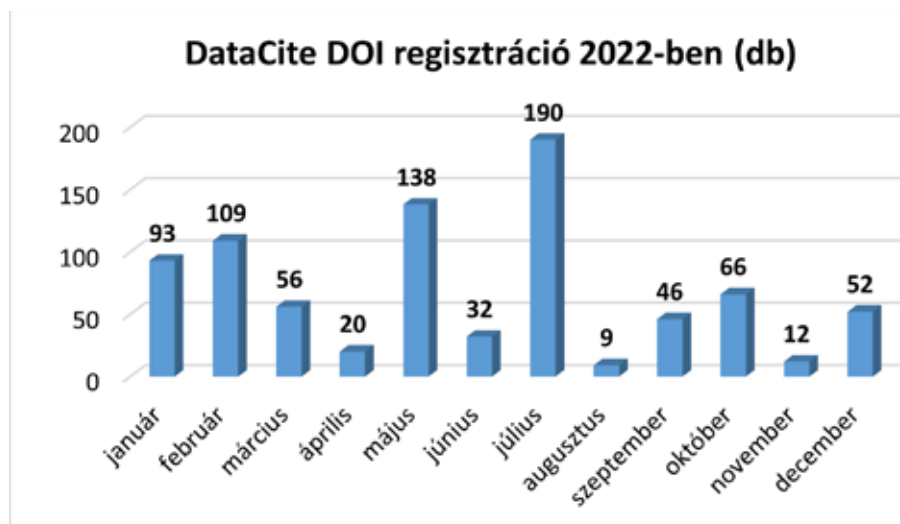

CrossRef DOI regisztráció 2020-2022	január	február	március	április	május	június	július	augusztus	szeptember	október	november	december	Összesen
2020	354	215	284	322	288	653	542	265	398	341	700	683	5045
2021	963	462	529	595	1080	721	654	437	596	613	704	687	8041
2022	612	686	456	320	536	636	363	445	552	492	840	785	6723

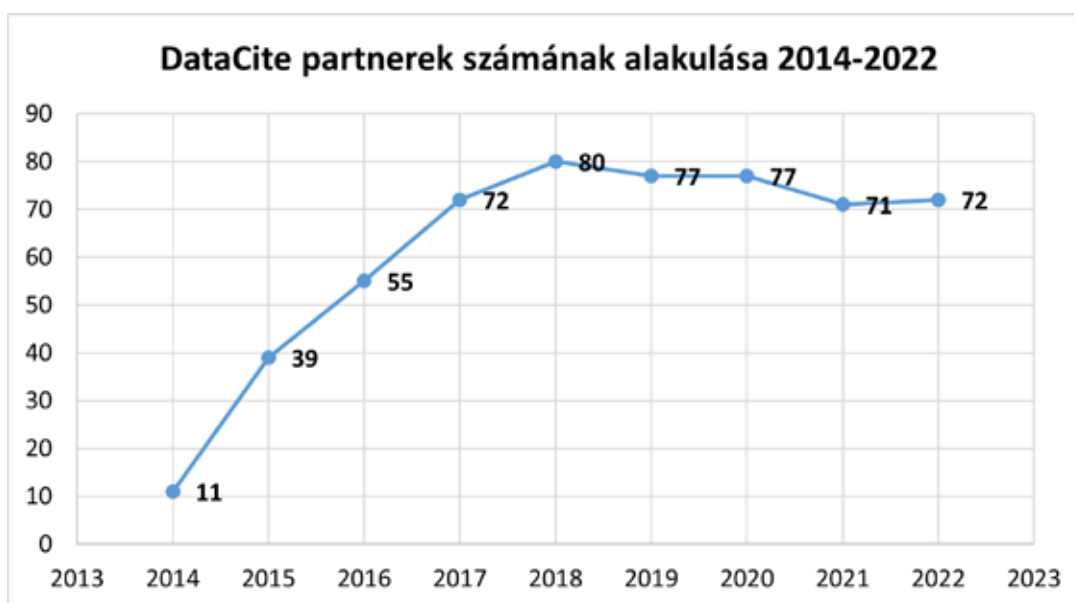
DataCite ügynökség

A DataCite-nál jelenleg 72 partnerünk van, kiadványokhoz, illetve adattárakhoz biztosítottunk DOI azonosítót. Az év folyamán 33 partnernek 831 DOI azonosítót regisztráltunk. 4 ügyfél számára 8 DOI adatfrissítését (URL módosítás vagy egyéb adatjavítás) végeztük el.

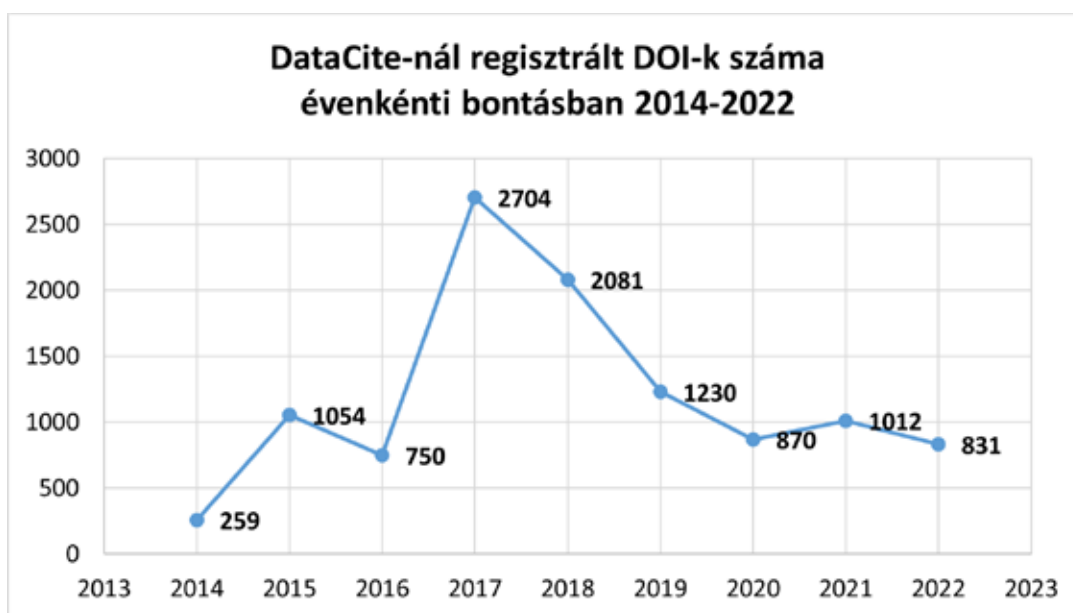

A DataCite ügynökség elsősorban kutatási adatok azonosítására specializálódott, a díjszabásukat is ennek megfelelően alakították át. Az új feltételek szerint a szolgáltatás díja 3 összetevőből áll: egyesületi tagdíj, intézményi díj, valamint a DOI regisztrációs díj. A szolgáltatási díj változásának eredményeként DataCite DOI partnereink száma 2018 óta csökkenő tendenciát mutat. Idén 3, ügynevezett prefix transzfer lebonyolítását kezdtük el. A DataCite ügynökségnél nyilvántartott DOI prefixet átkértük a CrossRef ügynökséghez, ebből 1 esetben Prefix ownership transzfert kezdeményeztünk, mely a prefix kezelési jogának átruházását jelenti. A transzferek a 2023-as év elején fognak lezáródni.

Év	DataCite Partnerek száma	Regisztrált DOI-k száma
2014	11	259
2015	39	1054
2016	55	750
2017	72	2704
2018	80	2081
2019	77	1230
2020	77	870
2021	71	1012
2022	72	831

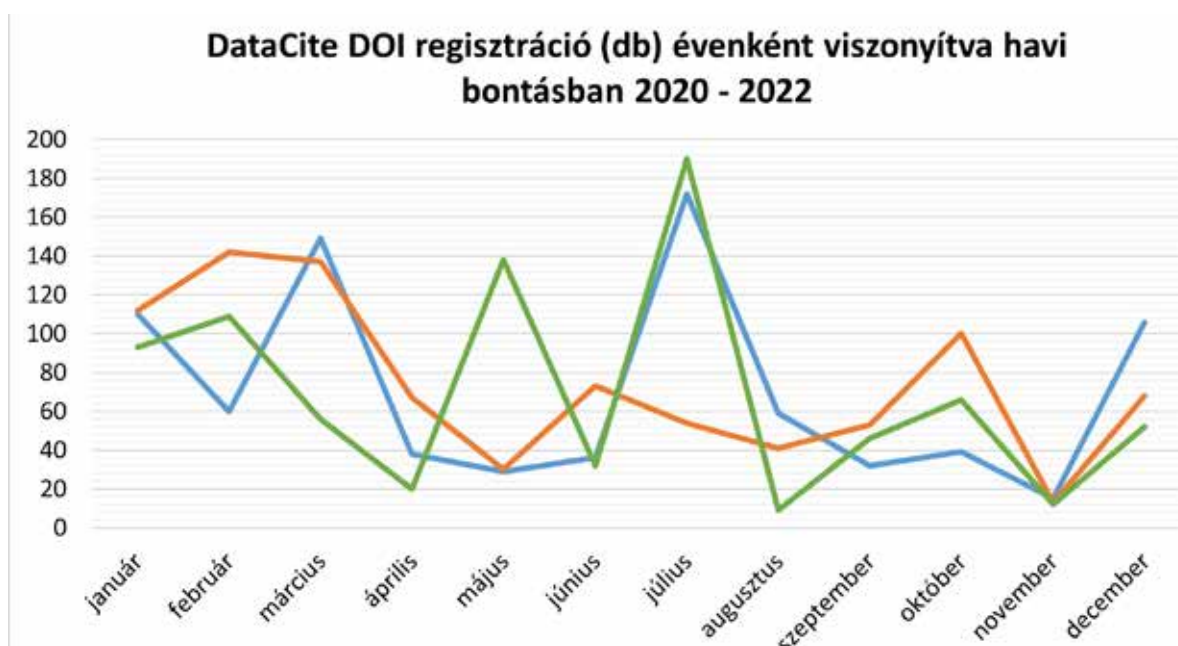

2014 óta a DataCite ügynökségnél összesen 10.791 DOI-t regisztráltunk. Az adatok a DataCite Fabrica nevű kezelőfelületéről származnak és tartalmazzák azokat az eseteket is, ahol magát a DOI azonosítót kellett javítani, tehát formailag nem megfelelőek.

A DataCite-nál regisztrált DOI-k havi bontásban (Az alábbi táblázatban nem szerepelnek az úgynevezett „rontott” DOI-k.)

DataCite DOI regisztráció 2020-2022	január	február	március	április	május	június	július	augusztus	szeptember	október	november	december	Összesen
2020	110	60	149	38	29	36	172	59	32	39	15	106	845
2021	112	142	137	67	30	73	54	41	53	100	13	68	890
2022	93	109	56	20	138	32	190	9	46	66	12	52	823

4.8.7 ONLINE PUBLIKÁLÁSI PLATFORMOK

Az Open Journal System szolgáltatásunkat jelenleg 37 ügyfél veszi igénybe. Ezek közül 11 használja a szoftvert teljes funkcionalitással, 17 csak publikálásra (1 csak füzeteket publikál) és 9 még csak teszteli a rendszert.

Az Open Conference System szolgáltatásban 2022-ben már ötödik alkalommal jelent meg a HUNGARNET Egyesület közreadásában a Networkshop konferenciakötet.

4.8.8 MATARKA ÉS MTMT FELDOLGOZÁS

Az MTA KIK részt vesz a MATARKA folyóirat tartalomjegyzék kereső szolgáltatás építésében. A létrehozott rekordokban szerepeltetjük a REAL-J repozitóriumban tárolt teljes szövegű, elektronikus példányra mutató linket.

2022-ben 8767 db rekord került be az MTMT-be az MTA KFB vagy egyéb pályázati támogatás, DOI regisztráció, illetve önkéntes csatlakozás kapcsán kiadói adatfelvitel keretében. Az év során 69 új szerkesztőség csatlakozott, így már 355 partnerrel dolgozunk.

4.8.9 SZÁMÍTÓGÉPES REFERENZ SZOLGÁLTATÁS

A térítéses szolgáltatás keretében idézettség figyelést, impakt faktor listák összeállítását vállaljuk, valamint a kutatók publikációs listájának és ezek hivatkozásainak integrálását a Magyar Tudományos Művek Tárába (www.mtmt.hu). Emellett tájékoztatást és segítséget nyújtunk a könyvtár repozitóriumának (REAL) használatával kapcsolatban.

A szolgáltatás alapvető forrásai továbbra is a Web of Science adatbázis, illetve a MATARKA tartalomjegyzék-adatbázis voltak.

2022-ben 9 ügyfelünk volt, az általuk megrendelt szolgáltatásokra 95 óra munkaidőt fordítottunk, valamint 16 fő számára egyszerű kérdésekről e-mailben adtunk felvilágosítást.

